

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

УДК 33:336

ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Аванесова Н.Е., Валковська Г.І.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Розглянута проблема розвитку фінансово-економічної безпеки підприємства. Визначені можливі стратегії розвитку фінансово-економічної безпеки. Проведено опис основних процесів формування стратегії та запропоновані типи стратегій, які адаптовані для впровадження та доступні для керівництва підприємств. **Ключові слова:** фінансово-економічна безпека, фінансова безпека, стратегія, типи стратегій, стратегічний розвиток, підприємство.

Постановка проблеми. Сучасні умови господарювання, які обумовлені економічною та політичною нестабільністю, динамічним та швидко змінним зовнішнім та внутрішнім середовищем, впливають на діяльність підприємства та несуть велику кількість загроз та ризиків для нього. Здатність підприємства ефективно впливати на потенційні або реальні загрози та ризики, при цьому результативно провадити власну господарську діяльність (отримувати прибуток) та розвиватися, характеризує стан його фінансово-економічної безпеки. Фінансово-економічна безпека є важливою складовою у стабільному функціонуванні підприємства в умовах, які склалися в сучасній економіці. При цьому напрямок та умови розвитку фінансової безпеки має безпосередній зв'язок зі стратегією розвитку підприємства в цілому, оскільки від стану фінансово-економічної безпеки залежить ступень досягнення встановлених перед підприємством цілей та завдань.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання, які пов'язані з фінансово-економічною безпекою підприємств розглядали та вивчали науковці: Васильців Т.Г., Мойсеєнко І.П., Марченко О.М., Линник О.І., Доценко Д.В., Логутова Т.Г., Іванюта Т.М., Заїчковський А.О., Кравчук П.Я., Черевко О.В. та інші.

Виділення невирішених частин загальної проблеми. В сучасних умовах на підприємствах досі не в достатньому обсязі приділяють увагу формуванню стратегії розвитку фінансово-економічної безпеки. Це призводить до збільшення часу на адаптування до змін внутрішнього та зовнішнього середовища підприємств, прийняття менш ефективних рішень, спрямованих на подолання наявних загроз та ризиків, які впливають на результативність підприємства. Отже стратегічний розвиток цього напрямку діяльності потребує додаткового висвітлення та вивчення.

Мета статті. Розглянути основні принципи розвитку фінансово-економічної безпеки. Проаналізувати існуючі напрямки стратегічного управління фінансово-економічною безпекою підприємства в сучасних умовах функціонування. Визначити типи стратегій максимально адаптовані для впровадження на підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній науковій літературі запропонована велика кількість визначень фінансово-економічної безпеки підприємства.

Васильців Т.Г. розглядає економічну безпеку, як такий стан підприємства, за якого його продукція є конкурентоспроможною на ринку, підприємство стабільно функціонує та розвивається, максимально ефективно використовує ресурси та власний кадровий потенціал та має змогу ефективно протидіяти негативному впливу зовнішнього та внутрішнього середовища. Невід'ємною частиною функціонування підприємства є наявність фінансів, які забезпечують процес виробничої, господарської діяльності, виступають одночасно причиною та наслідком його функціонування. Відтак, фінансова безпека підприємства є динамічною ознакою фінансового стану підприємства, яка відображає його стійкість до внутрішніх та зовнішніх загроз, здатність до сталого та збалансованого розвитку та захисту своїх фінансових інтересів. Рівень фінансової безпеки характеризує здатність підприємства протистояти загрозам або усувати збитки від негативних впливів на різноманітні аспекти економічної безпеки [2].

Економічна безпека – найважливіша якісна характеристика економічної системи, яка визначає її здатність підтримувати нормальні умови функціонування, стійке забезпечення ресурсами та розвиток, а також послідовну реалізацію економічних інтересів [1]. Центральне місце у системі економічної безпеки підприємства належить її фінансовій складовій, яка виражає мету та узагальнює результати його господарської діяльності. Важливість фінансової безпеки у системі економічної безпеки підприємства полягає в тому, що саме рівень фінансової безпеки безпосередньо впливає на здатність підприємства забезпечити інші складові економічної безпеки. Але при цьому на рівень фінансової безпеки впливають всі зміни, які відбуваються в будь-якій сфері підприємства.

Економічній безпеці підприємства властивий подвійний характер: з одного боку вона забезпечує можливість функціонування підприємства, а з іншого – є елементом економічної безпеки системи вищого рівня (регіон, держава). У сучасних

ринкових умовах господарювання підприємство функціонує у складному зовнішньому середовищі, яке характеризується нестабільністю, високою динамічністю та вимагає від підприємства швидко адаптуватися до нових умов, шукати шляхи виживання або розвитку, враховувати фактори нестійкості економічного середовища [3].

Відповідно до судження Доценко Д.В. економічна безпека – це такий стан підприємства як економічної системи, при якому воно має змогу адекватно реагувати та ефективно протистояти всім загрозам критичного характеру, як зовнішнього, так і внутрішнього середовища [5]. Визначається як складна категорія, яка характеризує здатність створеної на підприємстві системи протистояти дестабілізуючій дії внутрішніх і зовнішніх чинників з метою забезпечення ефективного використання ресурсів (капіталу, персоналу, інформації, технології), наявних ринкових можливостей (конкурентоспроможності), а також виконання інших статутних завдань у поточному періоді та на перспективу [6].

Таким чином фінансово-економічна безпека підприємства відіграє велику роль та є важливою умовою діяльності суб'єктів господарювання. Результативне функціонування підприємства в сучасних економічних, політичних та соціальних умовах обов'язково потребує гарантування його фінансово-економічної безпеки. Тому підприємствам та фірмам вкрай важливо визнавати фінансово-економічну безпеку одним із напрямків своєї діяльності, а відтак вона стає частиною його стратегічного управління.

Стратегія фінансово-економічної безпеки – це розробка довгострокового плану забезпечення реалізації цілей та завдань підприємства, забезпечення фінансової та економічної безпеки, планування розподілу ресурсів підприємства в умовах нестабільного зовнішнього середовища та адаптації до його умов, захисту підприєм-

ства від впливу загроз та ризиків, а також досягнення стабільного його функціонування [1]. Стратегія фінансово-економічної безпеки передбачає сукупність найбільш важливих рішень та заходів, які спрямовані на забезпечення прийняттого рівня безпеки функціонування підприємства [4]. Стратегія фінансово-економічної безпеки має бути нерозривно пов'язана з загальною та фінансовою стратегією підприємства. Вона має передбачати вибір найоптимальніших способів досягнення встановлених цілей, які безпосередньо мають узгоджуватися із загальною стратегією економічного розвитку підприємства та бути спрямовані на максимізацію результатів діяльності підприємства. При формуванні стратегії фінансово-економічної безпеки керівництву підприємств обов'язково необхідно враховувати фактори різноманітних ризиків та динамічності зовнішнього середовища. Стратегія підприємства має адаптуватися до виникнення та зміни зазначених чинників.

Стратегія розвитку фінансово-економічної безпеки підприємства не може бути універсальною, єдиною для всіх підприємств без винятків. Формування стратегії має бути комплексним, всебічним процесом, який буде враховувати сукупність факторів та чинників, що формують і визначають подальший напрямок її впровадження. Розробка та реалізація стратегії фінансово-економічної безпеки підприємства – процес доволі складний і потребує різноманітних витрат. У процесі розробки стратегії необхідно приділяти увагу наступним факторам (але не тільки ним):

- конкурентоспроможність продукції або послуг;
- мінімізація собівартості продукції або послуг;
- мобілізація внутрішніх ресурсів;
- ефективність використання капіталу;
- формування та розподіл прибутку.

Таблиця 1

Етапи процесу розробки та реалізації стратегії розвитку фінансово-економічної безпеки

Етап	Опис
Визначення періоду формування стратегії.	Період формування стратегії розвитку фінансово-економічної безпеки має відповідати періоду загальної стратегії, оскільки вона безпосередньо підпорядкована цій стратегії.
Аналіз зовнішнього середовища.	Вихідний процес формування стратегії. Забезпечує первинною інформацією, на основі якої визначаються задачі, мета та розробляється стратегія поведінки підприємства.
Оцінка сильних та слабких сторін фінансово-економічної безпеки.	Керівництво підприємства визначає можливості та загрози зовнішнього середовища та аналізує сильні та слабкі сторони внутрішнього середовища.
Комплексна оцінка стратегічної позиції фінансово-економічної безпеки	Відповідно до інформації про стан внутрішнього та зовнішнього середовища проводиться аналіз існуючих тенденцій та їх прогноз на майбутній період.
Формування стратегії.	На основі отриманої інформації на попередніх етапах встановлюються стратегічні цілі, визначаються основні показники та приймаються рішення в напрямку забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. Стратегія формується на базі загальної стратегії підприємства та відповідає їй.
Оцінка розробленої стратегії.	Проводиться оцінка можливості досягнення встановлених цілей та завдань на основі економічних показників та позаекономічних параметрів діяльності підприємства.
Реалізація стратегії.	Проведення в напрямку досягнення встановлених цілей та завдань при максимальному пристосуванні до умов, які складаються в зовнішньому та внутрішньому середовищі підприємства.
Контроль реалізації стратегії.	Проводиться порівняння досягнутих показників із цілями та завданнями, які були встановлені.

Джерело: розроблено авторами на підставі джерела [1]

Формування стратегії розвитку фінансово-економічної безпеки не має завершитися яким-небудь кінцевим показником або дією. На її підставі формується загальна фінансова політика. Вона визначає пріоритети фінансової діяльності, вибір максимально ефективних способів їх досягнення, загальні напрямки та принципи, керуючись якими підприємство матиме змогу максимізувати власний прибуток та досягти встановлених цілей загальною стратегією розвитку. Зрозуміло, що при формуванні стратегії розвитку відсутня можливість визначити та передбачити всі можливості та ризики у майбутньому, тому керівництву доводиться використовувати не повну інформацію та деякі не точні данні. Відтак поява оновленої, релевантної інформації може піддати сумніву коректність та обґрунтованість первісних напрямків стратегічного розвитку. Основні етапи процесу розробки та реалізації стратегії розвитку фінансово-економічної безпеки наведені в таблиці 1.

Роль формування стратегії розвитку фінансово-економічної безпеки підприємства є дуже важливою, оскільки вона описує цілі та напрямки, а також більш передбачувані перспективи розвитку підприємства, що має гарантувати його стабільність та ефективність функціонування. Завданням фінансово-економічної безпеки в процесі стратегічного планування є оцінка рівня та опис характеристик стану безпеки підприємства за кожним з альтернативних напрямків розвитку, виявлення та дослідження можливих ризиків та факторів, які можуть впливати на досягнення цілей, встановлених загальною стратегією розвитку підприємства, а також врахування та аналіз змін стану фінансово-економічної безпеки у випадках коригування загальної стратегії.

Сучасна наукова література містить різноманітні думки з питання формування стратегії фінансово-економічної безпеки підприємства. Загалом велика група авторів виділяють три основні типи стратегій:

1. Стратегія реагування – направлена на нейтралізацію негативного впливу загроз під час їх виникнення та впливу на стан підприємства.

2. Стратегія прогнозування – направлена на пошук, збір та аналіз інформації, оцінку ситуації та прогнозування впливу на підприємство можливих загроз у майбутньому.

3. Стратегія відшкодування – направлена на покриття збитків нанесених під час впливу загроз та відновлення стабільної роботи підприємства.

Іванюта Т.М. виділяє стратегію раптового реагування на загрози, стратегію прогнозування небезпек та загроз, стратегію відшкодування завданих збитків [7]. Сутність запропонованих напрямків розвитку фінансово-економічної безпеки підприємства полягає в протидії, усуненні та запобіганні можливим загрозам та ризикам. Проте запропоновані варіанти стратегій не розглядають фінансово-економічну безпеку, як комплексне поняття, пропонуючи лише протидію загрозам. Також виділяють стратегії спрямовані на усунення або запобігання виникнення можливих загроз фінансово-економічній безпеці, спрямовані на запобігання збитку від впливу існуючих або можливих загроз фінансово-економічній безпеці та спрямовані на відшкодування збитків в результаті впливу загроз на фінансово-економічну

безпеку підприємства [4]. Схожу класифікацію стратегій пропонує група авторів на чолі з Гейцем В.М. Такий поділ напрямків стратегічного розвитку фінансово-економічної безпеки не дає змоги досконало відокремити критерії, які обґрунтовують використання типу стратегії.

Кравчук П.Г. при формуванні стратегії фінансово-економічної безпеки підприємства пропонує застосовувати наступні стратегії, які вагомо відрізняються: договірна, матрична, комплексна [9]. На нашу думку недоліком визначення таких видів стратегій є відсутність комплексного обґрунтування ситуацій, в яких необхідно використовувати той чи інший напрямок у формуванні стратегії.

В свою чергу можливо знайти більш різнобічний та об'ємний перелік можливих стратегій розвитку фінансово-економічної безпеки підприємства. Так Черевко О.В. виділяє наступні стратегії: забезпечення росту прибутковості власного капіталу; формування фінансово-економічних ресурсів; фінансово-економічної стабільності; безпеки інвестиційної діяльності; нейтралізації фінансово-економічних ризиків; безпеки інноваційної діяльності; захисту конкурентної позиції; антикризова стратегія [10]. Слід зауважити, що запропонований перелік стратегій може бути досить складним у практичному використанні та не дасть змоги виробити справді дієву стратегію розвитку фінансово-економічної безпеки підприємства.

Входячи з цього, пропонуємо виділити типи стратегій, які будуть максимально зручними в практичному застосуванні та зрозумілими керівникам підприємств при формуванні стратегії розвитку фінансово-економічної безпеки. При цьому дозволять в повній мірі врахувати значення фінансово-економічної безпеки в загальній стратегії розвитку підприємства (рисунок 1).

Рис. 1. Стратегії розвитку фінансово-економічної безпеки

Джерело: розроблено авторами

Стратегію виживання пропонується використовувати в такому стані підприємства, коли керівництво розглядає фінансово-економічну безпеку, як здатність протистояти можливим загрозам та ризикам. При цьому протистояння цим загрозам розглядається, як спосіб досягнення стабільності та безперервної виробничої діяльності підприємства. Стратегія існування також передбачає фінансово-економічну безпеку, як протистояння загрозам, але в такому випадку підприємство спрямовує власні ресурси на адаптацію до виникаючих ризиків або загроз. Такий напрямок призводить до фінансово-економічної стійкості підприємства, що неодмінно відповідає загальній стратегії розвитку підприємства. Стратегію зростання доцільно використовувати, коли у керівництва підприємства є розуміння, що фінансово-економічна безпека є однією зі складових загального розвитку підприємства, досягнення цілей та завдань, які стоять перед підприємством. В такому випадку загрози та ризики сприймаються як можливості досяг-

нення певних цілей, ефективного використання ресурсів, що в свою чергу веде до зростання та розвитку підприємства.

Запропоновані типи стратегій розвитку фінансово-економічної безпеки підприємства дозволяють комплексно підійти до формування стратегії, яка в першу чергу буде враховувати загальний напрямок розвитку підприємства та узгоджуватися із загальною стратегією. В той же час стратегія буде формуватися на підставі теперішнього стану підприємства та дозволить комплексно розглядати фінансово-економічну безпеку. В подальшому, в залежності від кон'юнктури, яка буде складатися, корегування цілей та завдань загальної стратегії підприємства, стратегія розвитку фінансово-економічної безпеки може відкоригована або змінена.

Висновки та пропозиції. Фінансово-економічна безпека підприємства є динамічною характеристикою та змінюється під впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, можливих ризиків та загроз. Формування на підприємстві системи фінансово-економічної безпеки має забезпечувати стабільне та прибуткове функціонування. Управління фінансово-економічною безпекою має на меті досягнення фінансової стійкості, безперервного розвитку, а також захисту інтересів підприємства від внутрішніх

чи зовнішніх загроз, які можуть дестабілізувати його діяльність. Своєчасне виявлення, вивчення, попередження та нівелювання таких загроз, визначення шляхів розвитку фінансово-економічної безпеки підприємства, інструментів та механізмів її ефективності є важливою складовою в управлінні та діяльності кожного підприємства. Але практично неможливо відразу, негайно створити таку систему фінансово-економічної безпеки, яка мала прийнятний рівень ефективності. Управління фінансово-економічною безпекою розпочинається з мінімальною кількістю інформації та набором компонентів, які в подальшому вже отримують кількісний або якісний вираз. Стратегічний розвиток фінансово-економічної безпеки не повинен суперечити загальній стратегії підприємства. Формування стратегії фінансово-економічної безпеки підприємства залежить від низки факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, великої динаміки їх змін, важко прогнозованих загроз та можливих ризиків, ресурсів та потенціалу, які є у розпорядженні підприємства. Як один з факторів ефективного функціонування підприємства, фінансово-економічна безпека потребує комплексного підходу у формуванні стратегії її розвитку та обов'язкове встановлення цілей та завдань, які узгоджуються із загальною стратегією підприємства.

Список літератури:

1. Мойсеєнко І.П., Марченко О.М. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посібник. – Львів, 2011. – 380 с.
2. Васильців Т.Г. Фінансово-економічна безпека підприємств України: стратегія та механізми забезпечення: монографія / Васильців Т.Г., Волошин В.І., Бойкевич О.Р., Кравчук В.В., [за ред. Т.Г. Васильціва]. – Львів: Видавництво, 2012. – 386 с.
3. Іванілов О.С. Економіка підприємства [Текст]: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О.С. Іванілов. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 728 с.
4. Линник О.І. Стратегія економічної безпеки підприємства як фактор зменшення впливу зовнішніх та внутрішніх загроз / О.І. Линник, Н.В. Артеменко // Вісник НТУ «ХПІ». Серія Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Х.: НТУ «ХПІ». – 2013. – № 67 (1040). – С. 159-169.
5. Доценко Д.В. Экономическая безопасность: методологические аспекты и составляющие [Текст] / Д.В. Доценко, В.Н. Круглов // Аудит и финансовый анализ. – 2009. – № 4. – С. 415-427.
6. Логутова Т.Г. Економічна безпека підприємства: сутність, завдання та методи забезпечення [Текст] / Т.Г. Логутова, Д.І. Нагаєвський // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2011. – Т. 2. – С. 204-207.
7. Івнюта Т.М. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. / Т.М. Івнюта, А.О. Заїчковський. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 256 с.
8. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство: монографія / В.М. Геєць, М.О. Кизим, Т.С. Клебанова та ін.; за ред. В.М. Геєця. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. – 240 с.
9. Кравчук П.Я. Формування системи корпоративної безпеки: дис. канд. екон. наук: 08.06.01 «Економіка, організація і управління підприємствами» / Павло Ярославович Кравчук; [Терноп. держ. екон. ун-т]. – Тернопіль, 2006 – 232 с.
10. Черевко О.В. Стратегічне управління фінансово-економічною безпекою підприємства / О.В. Черевко // Ефективна економіка. – 2014. – № 2. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: // <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3302>
11. Овчаренко Є.І. Система економічної безпеки підприємства: ознаки та принципи функціонування [Текст] / Є. Овчаренко // Економіка. Менеджмент. Підприємництво. – № 24 (II). – С. 133-143.

Аванесова Н.Э., Валковская А.И.

Харьковский национальный университет строительства и архитектуры

ФОРМИРОВАНИЕ МЕХАНИЗМА СТРАТЕГИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Аннотация

Рассмотрена проблема развития финансово-экономической безопасности предприятия. Определены возможные стратегии развития финансово-экономической безопасности. Описаны основные процессы формирования стратегии и предложены типы стратегий, которые адаптированы для внедрения и доступны руководству предприятия.

Ключевые слова: финансово-экономическая безопасность, финансовая безопасность, стратегия, типы стратегий, стратегическое развитие, предприятие.

Avanesova N.E., Valkovska H.I.

Kharkiv State University of Construction and Architecture

FORMATION MECHANISM OF STRATEGIC DEVELOPMENT FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY COMPANIES

Summary

The problem of the development is financial and economic security of the enterprise. Possible is development strategies of financial and economic security. These are basic process of forming a strategy and propose the types of strategies that are adapted for the implementation and management of the company are available.

Keywords: financial and economic security, financial security, strategy, types of strategies, strategic of development, and business.

УДК 33:336

ПЕРЕВАГИ ФАКТОРИНГУ В УПРАВЛІННІ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Аванесова Н.Е., Чупрін Є.С.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Факторинг є відносно новим на ринку фінансових послуг України. Тому його використання серед вітчизняних підприємств не поширено у порівнянні з країнами Європи та США. При цьому він є досить перспективним інструментом управління дебіторською заборгованістю підприємства. Особливу цінність цей вид фінансування набуває у сучасних умовах економічної кризи, яка спостерігається в країні. Отже, необхідно визначити всі переваги факторингу в управлінні дебіторською заборгованістю підприємств України.

Ключові слова: факторинг, фактор, фінансування, факторинг з регресом, факторинг без права регресу, дебітор, дебіторська заборгованість.

Постановка проблеми. В теперішніх економічних умовах підприємства зіткнулися з питанням ефективного управління дебіторською заборгованістю. Актуальність цього питання обумовлена станом розрахунків, недотримання строків та обсягів оплати за відвантажені товари, виконані роботи або надані послуги. Все це призводить до дефіциту оборотних коштів на підприємстві, втраті їх купівельної спроможності внаслідок інфляційних процесів, а також отримання збитків від невикористаних можливостей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виходячи з проведеного дослідження, окрім отримання негайного фінансування, факторинг дозволяє підвищити фінансову стійкість підприємства,

надає змогу оптимізувати структуру оборотних активів та пришвидшити їх оборотність.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Перед підприємствами постає завдання пошуку ефективних методів та механізмів подолання негативних факторів. Факторинг є одним з таких механізмів. Але на сьогоднішній день такий спосіб управління дебіторською заборгованістю не набув широкого використання в Україні порівняно з країнами Європи та США.

Мета статті. Метою дослідження є встановлення переваг, які отримують підприємства та фірми України при використанні факторингових послуг в процесі управління дебіторською заборгованістю.

Виклад основного матеріалу. Перш за все необхідно визначити, що собою представляє факто-